

Zvon kostela Narození Panny Marie v Oleškách

Ing. Mgr. Jan SROVNAL

Patrně v důsledku válečných rekvizic barevných kovů, které probíhaly za I. a II. světové války, se uprostřed dřevěné zvonové stolice pozdně románské věže kostela v Oleškách dochoval do současnosti jediný zvon. Ten představuje pozdně gotické kovolitecké dílo neznámého autora a proveniencie. Na základě slohové a typologické komparace je možné zařadit jeho vznik do druhé poloviny 15. století. Spodní průměr dolního věnce činí 84 cm a hmotnost lze odhadnout na 400 kg. Tón zvonu je možné určit pouze se speciálním měřicím přístrojem (ladičkou). Zsvěcení zvonu nebylo v archivních dokumentech (farních kronikách) zjišťováno, avšak přes absenci plastického zobrazení světce na plášti zvonu nebo invocaci v nápise, je možné vyvodit zsvěcení totožné se zsvěcením kostela, protože se s vysokou pravděpodobností jedná o největší zvon původního inventáře. Po dvou menších zmizelých zvonech zůstaly ve zvonici na původních místech pouze jejich dubové hlavy (hřídle) sloužící k zavěšení.

Zvon charakterizuje poměrně vyklenutý čepec s hluboko zapuštěnou základnou koruny. Šestiramenná koruna je zdobena mělkým, jemným a místy téměř nezřetelným vodorovně-lineárním žebrováním. Na čepci obíhá jednořádkový nápis vymezený z obou stran zdvojenou plastickou linkou. Plášť je prostý jakýchkoliv ornamentů, postav světců či jiných symbolů, pouze na přechodu k věnci jej člení jedna plastická linka. Styl písma patří k pozdně gotické minuskuli, která je však hůře čitelná v důsledku znečištění, oxidace povrchu a nepřilíh precizního zhotovení voskových předloh, hliněné formy i následného odlití. Svým obsahem se řadí k tzv. enigmatickým nápisům 15. století, které spíše než tajemnou šifru odhalují analfabetismus svých tvůrců. Celý text není členěn žádnými rozdělovacími znaménky či symboly jak bývá u nápisů sdělujících nějaký srozumitelný obsah obvyklé. Písmo nemá zcela jednotný styl a může svědčit jak o zvonařově analfabetismu, tak horší zručnosti. Některá písmena jsou převrácená, či prostě jenom špatně provedená. V zásadě se opakuje několik písmen a ve shluku bez dělicích znaků není ani možné nalézt logický začátek:

„in(m) d(o) r(y,e) v(d) in(m) **v k n b(h) k r(y) o b(h) p n b(?)** ?(torzo) ? ? ? (mezera o velikosti asi 3 písmen) **o t r(?) p(obrácené) e r(y) b b o(d) a(d) b k in(m) k ? b o in(m) a(d) n o(d) o(d) r(y) p o a(?) k(specifické) n ? ? ?(tzn. 3 nečitelná písmena) o a(d) o d(a) r p e t(?) o(?) o n¹**“

Zvon dosud disponuje původním příslušenstvím, tj. dubovou závěsnou hlavou s železným kováním, kyjovitým srdcem z kujného železa. To je provizorně, avšak neodborně přivázáno k železnému oku uvnitř zvonu provazy. Srdce visí příliš nízko a k úderu nedochází v místě nejsilnějšího místa dolního věnce (tzv. šlaku), čímž hrozí riziko prasknutí zvonu. Proto nelze doporučit jakékoliv zvonění do doby správného zavěšení srdce za kožený řemen do optimální výše. Zvon také ještě nebyl nikdy otáčen (zpravidla o 90 stupňů), což způsobilo

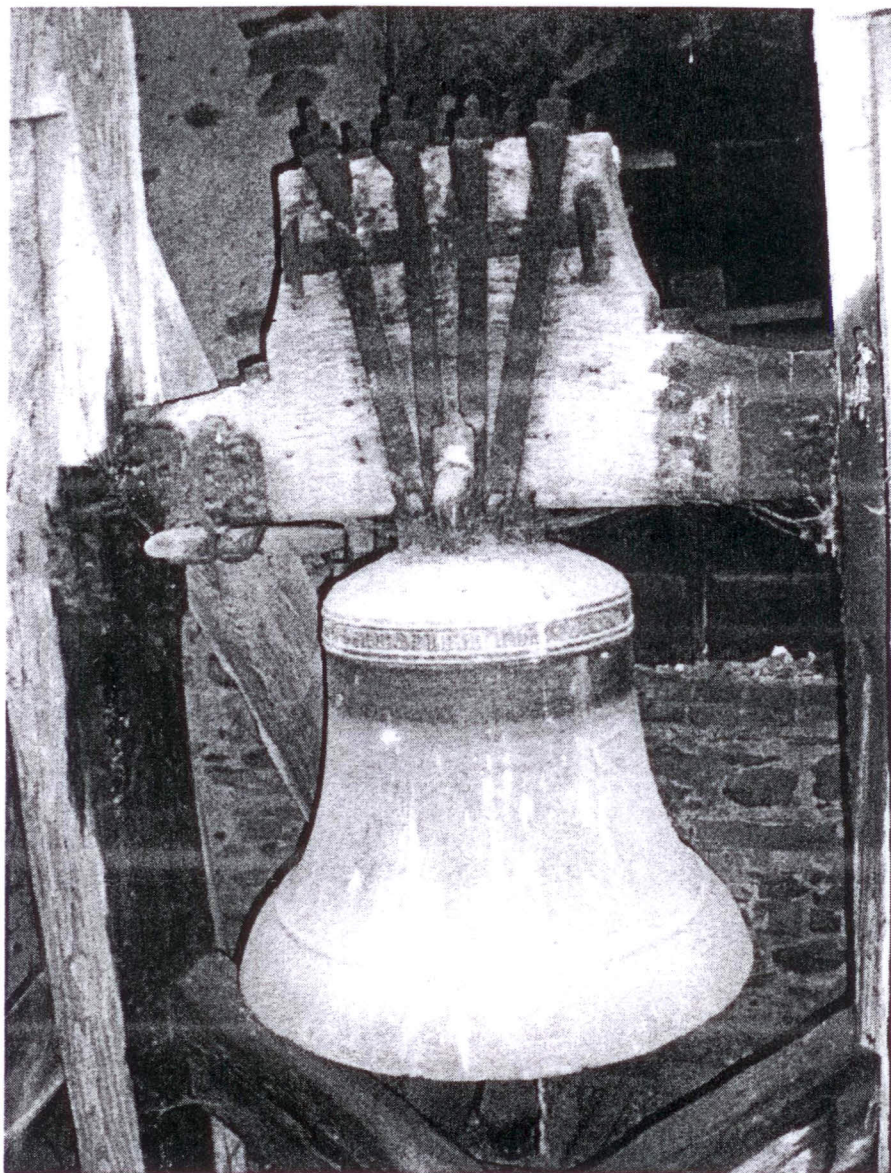
¹ V závorkách těsně za písmenem je uvedena alternativa nebo poznámka. Tučná písmena jsou vcelku jednoznačně určitelná. Samostatný otazník znamená nečitelnou literu, otazník v závorce pak vyjadřuje určitou pochybnost nad předchozím písmenem.

značné vytlučení na obou stranách osy kyvu. Potěšující však je skutečnost, že zvonění nebylo převedeno na elektrický pohon (elektromotor), ale zůstává na ruční způsob, který je ke zvonu mnohem šetrnější.

Celkově můžeme zvon zhodnotit jako exemplář, který se nikterak nevymyká průměru té doby, byť zvony s enigmatickými nápisy přece jen patřily k „raritám“. Bývalo obvyklé, že se veškerá výzdoba gotických zvonů soustřeďovala pouze na horní okraj (mj. z akustických důvodů), kde pod čepcem tvořila jedno- či dvouřádkový nápis uvozený prostými plastickými linkami nebo jednoduchým ornamentem. Vzhledem k úrovni zpracování a poněkud konzervativnějšímu provedení se nedá usuzovat na pražskou provenienci, kde v této době již byla odlévána do jisté míry kvalitnější a svoji výzdobou vyspělejší díla. Donátor zvonu (představenstvo nedalekého kláštera?) zřejmě upřednostňoval nižší náklady na pořízení nového zvonu a proto zakázku zadal do některého blízkého města, kde se soustředili tzv. venkovští zvonáři a konváři, kteří nebyli specializováni pouze na zvony, a živili se také výrobou a zpracováním dalších kovoliteckých předmětů (zejm. cínových nádob, hmoždířů, talířů a jiných, běžněji používaných potřeb).

Olešský zvon však představuje zřejmě nestarší movitou památku dochovanou v tomto kostele a je cenným hmotným dokladem své doby, kterému je nezbytné věnovat řádnou péči, aby mohl i nadále znít dalším generacím.

4 - 1100

Obr. 1 Celkový pohled na zvon zavěšený v dubové hlavě.

Obr. 2 Detail koruny, vyklenutého čepce a pod ním mezi dvěma zdvojenými linkami obíhajícího tzv. enigmatického nápisu gotickou minuskulí.